

Ett referat av Seminariet 22 mars 2011 på Sunderby Folkhögskola, nedskrivet av Orvar Holmqvist och Per Holmqvist:

GMO-Fritt Norrbotten, eller ett län med GM-grödor?

INLEDARE OCH OPPONENTER

Jens Sundström: Från Institutionen för växtbiologi och skogsgenetik vid SLU i Uppsala.

Jens skrev i mars 2010 på "Forskarbloggen" under rubriken **En lång ökenvandring tillända:**

"Det har sedan länge varit klart att det inte finns några vetenskapligt motiverade hinder för att tillåta odling av Amflora-potatisen. Långbänken har snarare varit politiskt motiverad och delvis orsakad av det moratorium som EU hade på GM-grödor mellan 1998 och 2004. Nu har EU fått en ny kommission och ansvaret för tillståndsgivningen ligger på EU kommissionären John Dalli som förordar ett godkännande av Amflora potatisen."

Jens inledde GMO-seminariet med att förklara några grunder och begrepp som berörde all sorts växtförädling. Han förklarade sedan sin egen syn på vad en naturlig gröda var, enligt honom så ändrade naturen själv hela tiden generna för att få fram andra egenskaper. Enda skillnaden nu var att människan gjorde det istället för naturen, så vad klassar ni naturligt egentligen?

Alla växter är modifierade på sitt sätt. Jens visade även sedan olika sorters sätt att förädla växter, där andra metoder framstod som komplicerade och långa medan GMO-metoden gick på ett klick plus att resultatet blev bättre.

Jenny Andersson: Är handläggare på Jordbruksverket och jobbar med frågor kring genmodifierade växter, ärendehantering inklusive miljöriskbedömningar, regelverket och information.

Så här skriver Jenny: "2010 godkändes ansökan om odling av Amflora i EU. Sveriges regering har inte fattat något särskilt beslut om detta, det är en följd av godkännandet i EU. Det finns inget beslut som Sverige kan ompröva. EU diskuterar att ge enskilda länder möjlighet att stoppa odling av en GMO på hela eller delar av sitt territorium. Det är inte klart hur detta kommer att se ut. De länder som i dagsläget har stoppat GMO har gjort det genom att utnyttja den s.k. säkerhetsklausulen. De länderna hävdar att dessa GMO innebär risker för miljön, något som de inte har presenterat hållbara belägg för."

Jenny som var där å Jordbruksverkets vägar förklarade för oss i församlingen vad det var de gjorde för något, om regler för godkännande och aktuella GM-grödor

Följande är godkända för kommersiell odling i EU

- Majsen MON810, insektsresistent (Bt)
- Potatisen Amflora, stärkelsekvalitet
- Pågående ansökningar
- Odling: 14 majs, 1 soja, 2 potatis, 1 sockerbeta
-

• Godkänt för import

- Mest majs, även några soja, raps, bomull, sockerbeta, nejlika (snittblommor)
- I Sverige är nästan allt foder icke-GMO (liten import av GM-soja till grisbönder)
- I övriga EU är nästan allt foder GMO

Jenny sade att all användning krävde tillstånd, plus att de testade alla varor med metoden produkt-från-produkt, och att ifall en vara innehöll genmodifierade gener så måste det märkas tydligt på själva varan. Regelverket kräver ett producentansvar och producenten måste ha klara bevis på att varan inte utgör någon fara för miljö eller djur eller för att odla den.

Men ifall varan innehöll 0,9% eller mindre GMO så krävdes ingen märkning eftersom 0,9% GM-innehåll definieras som GMO-fri. Jenny berättade också vilka vilka varor som odlades just i dagens läge, hur många ansökningar det fanns, med mera.

Regelverket bygger på försiktighetsprincipen, med förhandsbedömning av risker, visa att användningen är säker och vidta förebyggande åtgärder.

För att få produkter på marknaden så måste ansökan passera **EFSA - European Food Safety Authority**, samt Nationella myndigheter som Jordbruksverket, Livsmedelsverket, Gentekniknämnden och Naturvårdsverket. Dessa gör en riskbedömning som förutom en etisk bedömning görs med avseende på miljöpåverkan, foder och livsmedel. Det pågår också en diskussion om enskilda länder i EU ska kunna stoppa GM-grödor i det egna landet.

Efter produkten godkänts så åligger det producenten att upptäcka miljöeffekter som ingen förutsåg men även bekräfta att den tidiga riskbedömningen varit riktig. Det är också viktigt att grannar och andra odlare inte påverkas av GMO-smitta. Avståndet från GM-grödan till granne ska vara 100 m och mellan GMO-potatis och icke GMO-potatis ska det vara 6 m.

Det pågår också Fältförsök av GM-grödor i Sverige men dessa ingår inte i detta seminarium som är begränsat till kommersiell odling av GMO. Jenny sammanfattar sin föreläsning med att "GMO kan vara alla organismer, alla modifieringar. Lagstiftningen täcker allt, hanterar alla risker. Allt är inte lika farligt, fall-till-fall bedömning viktig".

Vid frågestunden fick Jenny några frågor som väl egentligen aldrig besvarades utan de hänger kvar i luften:

Litar kontrollmyndigheten på producenten eller gör man egna tillsynskontroller?

Hur gör man miljökontrollen med GMO-påverkan i grannskapet och ofrivillig spridning genom pollen och djur?

Vad händer med den honungsproducent i Tyskland där honungen smittats med GMO-pollen, för att inte bina fattat att grannen odlar GMO...

Lasse Helander: Biodynamisk odlare aktiv i Nätverket Ett GMO-Fritt Sverige. I september 2008 skriver Lasse i Aftonbladet debatt: "GM-grödor leder till en maktkoncentration inom utsädesbranschen som drabbar bönder när priserna höjs och tillgången på GMO-fritt utsäde minskar. Det ekologiska och biodynamiska lantbrukets existens hotas. I Kanada är det redan nu omöjligt att odla ekologisk raps, då GM-rapsen sprider sig till alla odlingar. Pollen sprids med vinden och bina."

De olika "GMO"-aktörerna är Jordbruksverket som ska genomföra de politiska besluten, och företagen som driver dessa frågor vars drivkraft är att tjäna pengar. Forskarna å sin sida vill ha forskningsbidrag för att kunna utöva sin verksamhet.

På andra sidan hittar vi ekologerna / biodynamikerna som vill odla utan kemikalier och i harmoni med naturen.

Lasse konstaterar att GMO och världssvälten inte har något med varandra att göra. Nord-Sydproblematiken är det istället WTO som är ett av problemen och fördelningsfrågan och ekologisk och biodynamisk odling som kan vara lösningen.

– Vi är ca 6,9 miljarder människor och producerar idag mat för 12 miljarder människor säger Lasse och kostar att Ekologisk småskalig odling i Afrika, Indien m fl länder ger högre skördar bättre lönsamhet, ekosystemtjänster och bättre vattenhushållning. GMO däremot, ska ge den rika världen makten över maten och tjäna pengar på kemikalier kopplade till GM-grödorna.

Under de 15-20 år som GMO använts kommersiellt har inget av de fördelar som används som positiva argument – infriats! Kemikalieanvändningen har ökat i alla länderna. Genom detta ökar också giftresterna i produkterna. Växterna görs också resistenta mot en viss kemikalie som företagen säljer, och "låser" dem med patent.

Lasse är mycket kritisk till kommersiell användning av GM-grödor i naturen då det är helt utom kontroll, medan man i försök i laboratorier har möjlighet att hindra ofrivillig spridning. Det är också problematiskt när Bioteknikföretagen först skaffar sig patent på en gröda och sedan komponerar pesticider och bekämpningsmedel som passar till utsädet. Man tjänar pengar två gånger. Att man dessutom tagit fram hybridutsäde som inte kan "föröka" då den är "steril" gör att bönderna i tredje världen måste köpa nytt utsäde varje odlingsäsong. Efter jordbävningen på Haiti ville Monsanto skänka betad hybridmajs genom FN:s biståndsprogram till den drabbade befolkningen. Odlarna brände utsädet istället för att göra sig beroende av kemijätten.

Bioteknikföretagen försöker också begränsa det ekologiska och biodynamiska utsädet, och stjäla gamla fria sorter, sätter in gener i dem och märker dem som sina egna, så kallade biopirater.

Konsumenterna och i synnerhet barnen får problem med kemikalierna i maten, då man upptäckt en koppling mellan giftet och ADHD, missbildningar i kosten, missfall. GMO medför tvärt mot vad som sägs, en ökad användning av bekämpningsmedel och på grund av resistens plockar man nu också in gamla förbjudna medel som Paraquat.

Man har också upptäckt sterilitet hos försöksdjur och värst av allt är att bidöden breder ut sig. Bisamhällena försvagas av kemikalierna och i Indien finns inte pollinerare i "kemijordbruket" medan de finns kvar i Indiska ekologiska odlingar.

Lasse Helander ser fram mot ett GMO-Fritt Norrbotten och uppmanar alla att samverka inom "motståndsrörelsen". Där finns mycket kompetens samlad och det behövs när fienden är beväpnad till tänderna.

Herbert Nyman: Jordbrukare från Piteå kommun. Herbert har varit ordförande i Norrmejerier och under hans tid vid mejeriförening har de klarat sig bättre än andra i Sverige. Det tror han beror på offensiva satsningar och varumärkesvård. Han har lyckats tydliggöra varför konsumenten ska välja norrländskt och att det lönar sig att välja lokalproducerat både för smaken, kvaliteten, miljön och för att det skapar jobb i vår region. Herbert Nymans motto är: "Var dig själv, bli inte oroad av de problem eller de människor du möter, det finns alltid ett sätt att lösa alla situationer."

Herbert pratade om hur viktigt det är att ha ett förtroende hos konsumenterna för företagen. Man borde tänka på att hålla ett bra rykte kring sitt varumärke, till exempel kan man hålla sig till GMO-fritt eller ekologiskt för att bygga upp det.

VISIONÄRER

Kristofer Vamling, Plant Science Sweden/ BASF. I en artikel i NSD från april 2010 uttalar Kristofer: *“Farhågorna kring den genmanipulerade potatisen Amflora är mycket överdrivna. Det är olyckligt att man sammanblandar problemet med antibiotikaresistenta bakterier med den här genmodifierade potatisen”*

Plant Science Sweden planerar att inom kort odla en annan genmodifierad potatissort i Norrbotten. Den heter Fortuna och är avsedd som matpotatis. Den har förbättrad motståndskraft mot brunröta och bladmögel.

Vamling som var verksamhetsansvarig för Plant Science Sweden, fokuserade sin vision på traditionell växtförädling.

Mattias Laitamaa potatisodlare verksam i Haparanda kommun. Var under förra sommaren en av två kontraktsodlare i Norrbotten som odlade GMO-potatisen Amflora på uppdrag av Plant Science Sweden.

Mattias var lite smått oförberedd då han väl skulle prata, så han bad församlingen ställa frågor, så skulle han göra sitt bästa för att kunna svara på dem. Frågorna handlade i stort sett om Amflora-potatisen som han odlade på sin gård i Haparanda. Någon i församlingen frågade till exempel hur han kunde vara så säker på att potatisarna inte blandades med vanliga ät-potatisar. Mattias svarade då att potatisarna gick igenom väldigt många säkerhetskontroller, så sannolikheten att det skulle ske något misstag var liten. Han berättade även att han hade odlat väldigt många potatis i sina dagar, trots att han var så ung, så han hade rätt bra erfarenhet med potatis, så han visste hur han skulle handskas med dem.

Peter Einarsson: Författare, bonde och debattör med den nyutkomna boken “Räcker maten- räcker marken?”. Ekologiska Lantbrukarnas sakkunnige i jordbruksfrågor. Expert på GMO-tekniken i jordbruksgrödor.

Einarsson började med att förklara hur vi låg till just nu. Fossilenergin, fosfortillgångarna, maten och mycket mer håller på att ta slut. Vår klimatpåverkan och kväveanvändning måste minska radikalt, och dessutom så ökar vår befolkning snabbt. Han gick sedan in på lite mer fakta och statistik över världens GMO-grödor för 2010. På 10 % av världens odlingsmarker pågår GMO-odlingar, varav nästan 90 % odlas i Amerika.

Det är 4 stycken sorters grödor som odlas, soja, majs, bomull och raps och den vanligaste egenskapen är att tåla giftet från besprutningen. Sen kom han in på vad som var lite intressant. Ogräset som giftet var till för att utrota förändrades efter bara 5 år, det anpassade sig och tål nu ogräset Roundup (som är det mest använda giftet). För att bekämpa detta ogräs tänkte företagen lägga till ytterligare ett gift, och nu kanske man börjar fundera. Vad händer efter ytterligare 5 år? Ska det då läggas till ännu mer gift?

Einarsson presenterade nu sin lösning och sin vision av en framtid i Norrbotten. Han sade att Jordbruket är Norrbottens ryggrad, och utan ett bra sådant så vore Norrbotten inget stort. En svaghet vi hade var dock att vi importerade mycket foder söderifrån, men för att lösa ett sådant problem kunde vi fixa mer och bättre vallfoder, kanske helt grovfoderbaserad mjölkproduktion eller till och med eget kraftfoder? Och ifall vi hade den rätta viljan kunde vi kanske här i

Norrbottnen enbart framställa ekomjolk? Angående mjölk så borde man i stort sett bara skaffa sitt nötkött från mjölkossor, eftersom andra bara-till-för-att-äta-kossor bara står och släpper ut "avgaser" utan något annat i gengäld förutom då köttet. För att kunna kombinera en mjölkko med en ko som ger mycket kött borde man ta in blandraser, använda sig av könssorterad sperma och låta mjölkgårdar samarbeta mer emellan för att kunna ta till ovannämnda metoder. Han gick sedan in på potatisen som är ett stort ämne här i Norrbotten, vi odlar cirka 500 hektar, men lönsamheten är osäker sade han.

GMO-potatis skulle dock förstöra Norrbottens rykte och så vidare.

Genmodifierade grödor 2010 (ISAAA)

- 6 länder i Amerika = 86 %
 - USA 45 %, Brasilien 17 %, Argentina 15 %, Kanada 6 %, Paraguay 2 %, Uruguay 1 %
- 4 länder utanför Amerika = 9 %
 - Indien 6 %, Pakistan 2 %, Kina 2 %, Sydafrika 1 %
- 148 miljoner hektar
 - = 10 % av världens åkerareal
- 4 grödor = 100 %
 - soja 50 %, majs 31 %, bomull 14 %, raps 5 %
- 2 egenskaper = 100 %
 - herbicidtolerans 61 %, Bt 17 %, herbicidtolerans + Bt 22 %

Samuel Waller nystartad grönsaksodlare som är verksam i Kalix kommun. Känd och uppskattad profil vid höstarnas torgförsäljning utanför Folkets Hus i Kalix. Var leverantör av grönsaker och rotsaker till förra höstens nystartade prenumerationservice med kassar till 45 hushåll i Kalix kommun.

Waller berättade om att han hade satsat på att odla "Grönsaker för närområdet i ett GMO-fritt Norrbotten". Han förklarade att hans företag Wallers Grönsaksland odlade ekologiska grönsaker för konsumentmarknaden i Kalix.

Han startade 2009 med att odla "vanliga grönsaker" kompletterade med andra grönsaker såsom gul lök, purjolök m.m på en tredjedels hektar och via torgförsäljning och prenumerationer fick han en omsättning på hela 100 000 kr.

Han har sedan planer på att utöka arealen till 1,5 hektar i år och investera i ett lager och en gårdsbutik. Waller gick sedan lite djupare in på hur torghandeln och prenumerationerna fungerade. Torghandeln var uppe under Augusti och September, och planen han hade var att ena dagen skörda sina grönsaker med en hel massa hårt arbete, och sedan nästa dag åka till torget i Kalix och sälja dem.

Sedan så gick prenumerationerna ut på att hans varor skickades ut via bilar med hjälp av GJ Offset, och med hjälp av Nordansmak kunde han även sälja dem via internet. Denna handel pågår mellan September och April. Hans visioner är att både stora och små företag samarbetar för att bättre nyttja marken, näringsämnen, maskiner och personal. Och även hoppas han på att vi får attraktivare samhällen, mer arbetstillfällen, bredare näringsliv och att fler konsumenter i Norrbotten handlar närproducerade produkter.

OPPONENTER

Ann-Charlotte Berntsson: Jord- och skogsbrukare med biodling i Bohuslän och som har ett speciellt intresse i frågor som rör biodling, pollenspridning, honungsproduktion och EU:s och SJV:s regelverk i dessa sammanhang.

Berntsson som den biodlare hon är tog genast upp frågan kring bina. Tydligt så hade både EU och alla företag struntat i hur bina påverkades av GMO-odlingarna. Man hade märkt att bina dör i större omfattning i "dessa moderna tekniska storjordbruk". När nu bina tar dessa växters pollen så råkar de illa ut. Och råkar bina illa ut så ser det mörkt ut för vårt ekosystem, eftersom de utgör en extremt viktig del, nämligen att pollinera de flesta växter. Dock så kom inte Berntsson med någon alternativ lösning till hur GMO-problemet skulle lösas här i Norrbotten, förutom det faktum att GMO måste bort.

Camilla Sparring: Debattör från Svärdsjö i Dalarna som startade "Matupproret". Citat: Jag anser att det är en mänsklig rättighet att våra barn, sjuka och äldre varje dag skall få äta sig mätta på god mat, lagad med omsorg och nära dem som skall äta den. Det gagnar både vår hälsa och miljö om vi tillsammans kan bryta trenden mot industrimat inom storhushåll och i livsmedelsbutiker.

Jakob Pettersson: Luleå stifts representant i etiska frågor. Kommer från Umeå.

Jakob berättade att han var från Kyrkan, och han tog upp kyrkans åsikter kring GMO. Och de var tydligt inte positivt inställda till det.